

Examen VWO 2018

tijdvak 1
woensdag 9 mei
07.30 - 11.00 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage en een uitwerkbijlage.

Noteer alle antwoorden op de uitwerkbijlage.

Dit examen bestaat uit een tekst met 19 vragen en een tekst met een samenvattingsopdracht.

Voor dit examen zijn maximaal 52 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 De kracht van data-analyse

- 1p 1 Op basis van de conventies die voor de inleiding van een tekst gehanteerd worden, moet worden gezegd dat de inleiding van deze tekst bestaat uit
- A alleen alinea 1.
 - B alinea 1 en 2.
 - C alinea 1 tot en met 3.
 - D alinea 1 tot en met 4.
 - E alinea 1 tot en met 5.
- 2p 2 Noteer een citaat van maximaal 15 woorden waarin het onderwerp van de tekst nauwkeurig geformuleerd wordt.
- 2p 3 Hieronder staat een aantal functies genoemd. Welke twee functies hebben de eerste twee alinea's van de tekst vooral, naast het wekken van de belangstelling van de lezer?
Noteer de nummers.
- 1. aandacht vestigen op een aspect van de moderne samenleving
 - 2. de directe aanleiding voor het schrijven van de tekst noemen
 - 3. de vragen formuleren waarop de tekst antwoord geeft
 - 4. een stelling poneren
 - 5. het maatschappelijk belang van het onderwerp formuleren
 - 6. het onderwerp van de tekst uitleggen
 - 7. het problematiseren van een kernbegrip uit de tekst
- 1p 4 Benoem het verband tussen alinea 3 en alinea 4.
Gebruik maximaal twee woorden voor je antwoord.
- 3p 5 Alinea 7 noemt 'In het eerste geval...' en 'In het tweede geval ...'.
Noteer in eigen woorden het element dat het tweede geval onderscheidt van het eerste geval.
Maak onderstaande zin af met maximaal 25 woorden. (Het overschrijven van de zin uit alinea 7 levert geen punten op.)
In het tweede geval ...

- 3p 6 Alinea 10 noemt voorwaarden, oorzaken en gevolgen.
Kies uit onderstaande lijst de vijs begrippen die samen het logische web van oorzaken en gevolgen van alinea 10 weergeven. Vul de nummers van die begrippen op de juiste plaats in het web op het uitwerkblad in.
(Twee begrippen in de lijst horen dus niet in het web.)
1. aantasting privacy
 2. autonome burgers
 3. beperking meningsuiting
 4. beperking meningsvorming
 5. bewuste voorkeuren
 6. ongemerkte nudging
 7. uitsluiting van bepaalde voordelen
- 2p 7 Vóóordat de schrijver in alinea 13 de ‘*oplossingen*’ aankondigt, omschrijft hij in de voorgaande alinea’s het probleem waarop de oplossingen gericht zijn.
Citeer uit alinea 10 de twee zinsgedeelten van elk maximaal 15 woorden die samen de kern van het probleem benoemen.
- 1p 8 In alinea 13 worden ‘*oplossingen*’ aangekondigd.
Dit woord kan in het kader van deze tekst het best vervangen worden door het woord
- A aanvullingen.
 - B correcties.
 - C randvoorwaarden.
 - D regels.
- 1p 9 Wat moeten de eerste twee ‘*oplossingen*’ bereiken?
Ze moeten ervoor zorgen dat
- A bedrijven, overheidsinstanties en politie niet op willekeurige manier het privéleven van onwetende burgers kunnen beïnvloeden.
 - B burgers kunnen zien welke opgeslagen gegevens worden gebruikt en wat de bedoelde effecten hiervan kunnen zijn.
 - C burgers van de moderne maatschappij inzien dat de overheid, bedrijven en andere instanties van alles doen om oneerlijkheid te voorkomen.
 - D mensen al op vrij jonge leeftijd inzicht krijgen in de krachten die van invloed zijn op de ontwikkelingen in de moderne maatschappij.

- 1p 10 Welk van onderstaande kopjes past het beste bij de tweede oplossing, gezien de inhoud? (alinea 16 t/m 18)
- A Achtergrond schetsen
 - B Concurrentie voorkomen
 - C Inzicht creëren
 - D Profielen formuleren
 - E Richtlijnen formuleren
- 1p 11 Welk van onderstaande kopjes past het beste bij de derde oplossing, gezien de inhoud? (alinea 19 en 20)
- A Blokkade opzetten
 - B Kwaliteit controleren
 - C Onzin voorkomen
 - D Rust garanderen
- 2p 12 Alinea 20 begint met het signaalwoord ‘*Verder*’, dat het juiste verband aangeeft tussen alinea 20 en alinea 19.
Leg in twee stappen uit waarom dit woord goed gebruikt is.
Maak de zinnen op het uitwerkblad af met in totaal maximaal 15 woorden.
- 1p 13 De tekst heeft geen afrondende alinea.
Welk karakter zou een slotalinea, gezien de aard van van deze tekst, moeten hebben?
- A Een advies dat aangeeft wat de beste handelwijze ten aanzien van het probleem is met de bedoeling het niet te laten escaleren.
 - B Een conclusie waarin de meningen van de schrijver en van de geïnterviewde wetenschapper kort worden herhaald.
 - C Een verwachting voor de toekomst met de beschrijving van ontwikkelingen waarover de schrijver zich ongerust maakt.
 - D Een waarschuwing voor de burgers die de kracht van manipulatie door overheid, bedrijven en andere instanties in twijfel trekken.
- 1p 14 De tekst heeft een ondertitel. Als we ervan uitgaan dat de ondertitel de essentie van de tekst moet aanduiden, mist deze een element.
Welk element mist de ondertitel?
- A consequenties
 - B instanties met invloed
 - C online-activiteiten
 - D privéleven

- 3p 15 De volgende reeks uitspraken is willekeurig geordend.
Kies uit de reeks de drie uitspraken die gebaseerd zijn op de inhoud van de tekst en die samen de hoofdgedachte van de tekst tot uitdrukking brengen. *Noteer de nummers van deze drie uitspraken.*
1. Al een paar jaar gebruikt men opgeslagen data om invloed uit te oefenen op het privéleven van burgers zonder dat zij het weten.
 2. Er zijn instanties en bedrijven die gegevens van de burger gebruiken om daarmee winst te maken en of zaken te doen.
 3. Het is belangrijk dat een datagestuurde maatschappij niet willekeurig te werk gaat, maar zich houdt aan wettelijke regels.
 4. Het is een inbreuk op de privacy wanneer een bedrijf consumenten ongevraagd adviezen toestuurt.
 5. Het is niet goed dat de overheid en bedrijven inzage hebben in zaken die ons privéleven aangaan.
 6. In de moderne maatschappij is het normaal dat er van burgers veel gegevens worden opgeslagen door overheid, bedrijven en andere instanties.
 7. Overheden, bedrijven en andere instanties moeten op een transparante manier aan burgers laten merken wie de touwtjes in handen heeft.
 8. Wanneer mensen het gevoel hebben dat ze gecontroleerd worden, zullen ze zich niet vrij uiten.
 9. We kunnen beter vat krijgen op ons leven als we weten op basis waarvan er beslissingen voor en over ons genomen worden.
 10. We moeten inzicht hebben in de wijze waarop beslissingen tot stand komen bij het inzetten van data-afhankelijke technologie.
- 1p 16 Dit artikel is qua tekstsoort een
- A beschouwende lezing waarin de schrijver verschillende ideeën van hoogleraar Mireille Hildebrandt aan de lezer voorlegt.
 - B betoog waarin de schrijver voor zijn argumenten hoogleraar Mireille Hildebrandt citeert om haar deskundige uitspraken.
 - C uiteenzetting aangevuld met informatie van hoogleraar Mireille Hildebrandt.
 - D verslag van een betogende lezing van hoogleraar Mireille Hildebrandt.

Fragment 1

(...) Tot de wet zal zijn afgestemd op de nieuwe ontwikkelingen, zullen organisaties zelf moeten bepalen waar hun grenzen liggen. De *privacy officer* speelt hierin een belangrijke rol.

Laten we nog maar weer eens een voorbeeld nemen. Als TomTom de GPS-data van gebruikers inzet om tot op maat gesneden reisadviezen te komen, dan klaagt niemand over privacy. Wanneer de data worden verstrekt aan wegbeheerders – voor betere filebestrijding – is dat ook prima. Als echter de data daardoor ook terechtkomen bij de politie – voor een slimmere inzet van snelheidscontroles – is de wereld te klein.

Het maakt duidelijk dat er een taak voor de overheid ligt om duidelijkheid te scheppen. De burger moet erop kunnen rekenen dat data op de juiste wijze worden gebruikt en dat de privacy niet in het geding komt. De overheid moet daarbij niet alleen maar op de rem gaan staan, maar ook vernieuwende initiatieven stimuleren.

Eenzijds gaat het daarbij om meer transparantie in en over de commerciële sector. Anderzijds is er een verandering in het onderwijs nodig, zodat de volgende generatie zich bewust is van de nieuwe realiteit en de rol van data daarin. Door hieraan te werken kan de overheid bijdragen aan het vertrouwen in deze nieuwe wereld, dat zo essentieel is voor het welslagen van initiatieven.

Tot die tijd zullen organisaties dus zelf hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Goed omgaan met privacy is een factor die niet afhankelijk is van de wet maar van het respect dat er is voor onze samenleving.

www.zbc.nu

- 2p 17 Alinea 2 van Fragment 1 bevat een voorbeeld met een bepaalde bedoeling. Het tekstdeel van alinea 6 en 7 heeft dezelfde bedoeling. Noteer de bedoeling die de genoemde voorbeelden met elkaar gemeen hebben in eigen woorden.
Maak daarvoor de onderstaande zin af met maximaal 10 woorden.
Beide voorbeelden laten zien dat de burger ...
- 3p 18 Fragment 1 gaat er, net als de hoofdtekst, vanuit dat er acties ondernomen dienen te worden. Noteer twee acties die in zowel in Fragment 1 als in de hoofdtekst voorgesteld worden.
Gebruik maximaal 25 woorden voor je gehele antwoord.

Fragment 2

(...) Unilever richt zich met speciale zeepproducten en campagnes op arme gebieden in Azië, om daar de kindersterfte als gevolg van slechte hygiëne te verminderen. Daarmee krijgt het bedrijf een *license to operate*, omdat het maatschappelijke waarde creëert. En tegelijkertijd neemt de vraag naar zeep toe.

In andere gevallen staat het creëren van maatschappelijke waarde voorop. Het is niet ondenkbaar dat we straks in staat zijn de uitbraak van een besmettelijke ziekte tot op persoonsniveau te monitoren, en daarmee ook de mogelijkheid hebben de uitbraak te stoppen. Of dat we steden ontwerpen op basis van nieuwe inzichten over mobiliteit en gedrag van burgers, zodat die steden veel efficiënter gebruikmaken van ruimte en energie.

Datagestuurde informatie biedt talloze mogelijkheden om de wereld te verbeteren. Begrijpelijkerwijs landt dat besef nog niet bij veel burgers. Die denken bij datagestuurde informatie vooral aan big brother-achtige toestanden waarin bedrijven er alleen maar op uit zijn over hun rug zo veel mogelijk geld met hun persoonlijke data te verdienen. Je kunt die honger naar data echter ook van een andere kant bekijken: hoe meer data je als individu bereid bent te delen met anderen, hoe meer mogelijkheden er zijn om de wereld te ontdoen van belemmeringen en inefficiënties.

www.zbc.nu

- 1p 19 Fragment 2 bespreekt nieuwe mogelijkheden van data-analyse. Binnen dat kader beschouwt Fragment 2 de '*maatschappelijke waarde*' als
- A een bijzaak.
 - B een doel.
 - C een voorwendsel.
 - D een wens.

Tekst 2 Pas op, het nietige individu slaat terug

- 20p 20 Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal 200 woorden van de tekst *Pas op, het nietige individu slaat terug*. Zorg ervoor dat je samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent.

Uit je samenvatting moet duidelijk worden:

- Wat het beschreven verschijnsel omvat;
- Welke reeks veranderingen de schrijver constateert;
- Welke verklaring gegeven wordt voor het moment van optreden van het verschijnsel;
- Wat het verschijnsel teweegbrengt op technologisch, politiek en maatschappelijk gebied;
- Welke afrondende uitspraak de schrijver doet.